

ASiantuntijalausunto

Tieteenalavastaava, dosentti Marjaana Jauhola

Helsingin yliopisto

25.11.2021

Asia: VNS 5/2021 vp Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko

Tiivistelmä suosituksista:

- Globaalin ekologisen kriisin ja ilmastomuutoksen nostaminen selonteon keskeisimmäksi kestävästä kehitystä uhkaavista ilmiöistä
- kehityspolitiikan johdonmukaisuuden konkretisointi kaikilla politiikka-aloilla
- Rahoitussitoumusten konkretisointi selonteon päätavoitteiden mukaisesti, mukaan lukien
- Tyttöjen ja naisten oikeuksien sekä sukupuolten tasa-arvon edistämisen tavoitteen täsmen-
täminen
- Kehityspolitiikan tietopohjaisuuden vahvistaminen riippumattomaan ja pitkäkestoiseen ke-
hitystutkimukseen panostamalla

Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko on tärkeä askel suomalaisessa kehityspolitiikassa, sillä se ottaa huomioon kehityskysymysten pitkän aikavälin tarkastelun tarpeen sen sijaan, että kehityspolitiikalla tavoiteltaisiin ainoastaan hallituskausikohtaisia lyhyempiä kehitysyhteistyöhön rajautuneita tavoitteita.

Ilmastotavoitteinen kehityspolitiikka

Kehityspolitiikan ja – yhteistyön kannalta tällä hetkellä tärkein kansainvälinen sitoumus, jolla ohjataan Suomen toimintaa, on selonteossakin mainittu Agenda2030 ja kestävä kehityksen tavoitteet. Selonteko nostaa ilmastomuutoksen yhtenä tärkeimmistä ihmiskunnan tulevaisuuteen vaikuttavista kysymyksistä, ilmastokriisin ja sen taustalla olevan ekologisen kestävyyskriisin ratkaiseminen tulisi nostaa kaikkein tärkeimmäksi tavoitteeksi, sillä ilman ilmastomuutoksen pysäyttämistä, mitään muita kehityspoliittisia toimia ja tavoitteita, kuten köyhyyden vähentämistä, ihmis-
oikeuksien toteutumista, tai konfliktien ehkäisyä ja rauhanrakennusta, ei pystytäkään saavuttamaan. Ilmastokriisi myöskin tuo maailman ihmiset uudella tavalla lähemmäksi toisiaan: olemme kaikki riippuvaisia planeettamme ekologisesta kestävydestä.

Pariisin ilmastopöytäkirja ja muut kansainväliset ympäristösopimukset velvoittavat sopeuttamaan kaikkia politiikan aloja huomioiden niin ilmastovelkakysymykset, ja kuten Suomen ilmastopaneeli on todennut¹, näiden toimien keskiössä tulisi olla globaalin ja ylisukupolvisen epäoikeudenmukai-

¹ <https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2021/06/ilmastopaneelin-julkaisu-2-2021-kuinka-oikeudenmukaisuus-voidaan-huomioida-ilmastopolitiikassa.pdf>

suuden, ilmastonmuutoksen haittojen ja riskien tasaamisen globaalit näkökulmat – johon ylivaalikautisen selonteon lähtökohdat tarjoavat konkreettisia tarttumispintoja, mutta tavoitteelliset keinot jäävät tarkentamatta.

Esimerkiksi selonteko toteaa, että ”kehityspolitiikalla tarkoitetaan Suomen johdonmukaista toimintaa kaikilla niillä kansainvälisen yhteistyön ja kansallisen politiikan lohkoilla, joilla vaikutetaan kehittyvien maiden asemaan.” Selonteko myöskin kiitettävästi painottaa tarvetta eri politiikan lohkojen johdonmukaisuudelle, vaikkakin tämän tavoitteen konkretisointia on esimerkiksi Kehityspoliittinen toimikunta (KPT) vaatinut omassa selontekoa koskevassa lausunnossaan, raportointimekanismien keskittyen lähes yksinomaan kehitysyhteistyön saavutettuihin tuloksiin².

Kehityspoliittisesti johdonmukaisen ilmastopolitiikan tulisikin konkretisoitua yllämainittuja globaaleja epäoikeudenmukaisuuksia purkavana ja korjaavana politiikkana. Helsingin yliopiston globaalin kehitystutkimuksen professorin Barr Gillsin tutkimuksen perusteella on myöskin kiinnitettävä huomiota uusiin eriarvoistumisen muotoihin, joita ilmasto- ja ympäristötoimilla saatetaan synnyttää: toimista on tullut yksi muoto, jolla rikkaat pohjoisen maat alistavat globaalia etelää ja rakentavat lisää saastuttavaa tuotantoa, esimerkiksi tuotantoketjituksen ja vihreinä mainostettujen investointien muodossa. Esimerkiksi aurinkopaneelien ja sähköautojen akkuihin tarvittavat raaka-aineet tuotetaan fossiilisten polttoaineiden avulla erittäin huonoissa työoloissa ja osin konfliktialueilla Afrikassa ja Etelä-Amerikassa.³ Globaalisti oikeudenmukaisen ja ilmastotietoisen kehityspolitiikan tulisikin yhä suuremmassa määrin myös liittyä keinoihin jolla puututaan suomalaisen kulutukseen, sekä ns. vihreiden hankkeiden todellisiin ympäristö- ja ihmisoikeusvaikutuksiin.

Globaalista kestävyysriippuvuudesta johtuen, kehityspolitiikkaa ei voida käsitellä muusta politiikasta, kuten turvallisuus-, maahanmuutto-, maatalous- tai kauppapolitiikasta irrallisena politiikan lohkona. Ekologisen kestävyysvuoksi tarvitsemme globaalisti merkittäviä talous- ja tuotantojärjestelmien muutoksia, joilla pysäytetään luonnonvarojen ylikulutus ja tässä suhteessa juuri kehityspolitiikalla ja erityisesti kauppapolitiikalla on esisijaisen tärkeä rooli. Kehitystä ei siis enää voida mitata taloudellisen kasvun mittarein, vaan lähtökohdaksi kehityspolitiikassa tulisikin ottaa ekologinen kestävyys ja planetaarinen hyvinvointi, joiden saavuttamiseksi tarvitsemme uusia vaikuttavuuden arvioinnin välineitä ja mittareita. Juuri päättynyt COP-26 kokous jätti toivomisen varaa sille miten globaali pohjoinen, Suomi mukaan lukien, maksaa elintapojensa aiheuttamaa ilmastovelkaa ja osallistuu globaalin etelässä toteutettavien ilmastosopeuttamistoimien rahoittamiseen.

² <https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/julkaisut-ja-materiaalit/kptn-lausunto-kehityspolitiikan-ylivaalikautisesta-selonteosta>

³ Ks. esim HS 8.10.2021 https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008307638.html?share=468ad593f27bbe2687994d1134062d2a&fbclid=IwAR0MLX_ytxfyhHf8tsgoQIJBKe7_d8jsdKm3rtVj0A9s4WZHFcza5CxLU6E

Kehitysyhteistyön rahoitus

Suomi on sitoutunut YK:ssa ja EU:ssa nostamaan kehitysyhteistyön määrärahat 0,7% bruttokansantulosta. Vuonna 1970 YK:n päätöslauselmaan kirjattu tavoite on yhä relevantti, ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) kehitysapukomitean (DAC) jäsenmaat ovat siihen sitoutuneet. Lisäksi EU-maat ovat sopineet saavuttavansa 0,7% tavoitteen viimeistään vuoteen 2030 mennessä osana kestävän kehityksen toimintaohjelmaa. Tämä sama tavoite on kirjattu selontekoon. *Kehityspolitiikan tuleekin olla ennakoitavaa ja pitkäjänteistä tavoitteiden asettelussa ja niiden rahoituksessa yli hallituskausien, ja kehitysyhteistyön määrärahoja tulee kasvattaa 0,7% tavoitteen saavuttamiseksi selonteon tavoitteiden mukaisesti.*

Kehitysyhteistymäärärahoja tulee suunnata etenkin ulkoministeriön hallinnoimaan varsinaiseen kehitysyhteistyyöhön. On hyvä, että Suomi on viime vuosina lähentynyt kansainvälisesti sovittua tavoitetta suunnata 0,2% bruttokansantulosta vähiten kehittyneille maille (LDC). Pääsääntöisesti Suomen suurimmat avunsaajamaat kuuluvat LDC-maihin. Samalla Suomen kahdensivulinen yhteistyö on kuitenkin pienentynyt ja sen merkitys on vähentynyt vuoden 2016 leikkausten jälkeen. EU:n suurin kehitysavunsaajamaa on Turkki, ja kolmasosa määrärahoista suuntautuu ylempään keskitulon maihin. ***Kehitysyhteistyörahoja tuleekin jatkossa suunnata etenkin kaikkein köyhimpiin maihin.*** Kansainvälisesti kasvanut trendi suunnata kehitysyhteistyön resursseja yksityissektorille ei tulisi tapahtua kansalaisyhteiskunnalle, tutkijoille tai esimerkiksi tärkeää ihmisoi-keustyyötä tekevien toimittajille suunnatun tuen kustannuksella, vaan tuki heille tulisi nähdä tärkeänä tapana panostaa esimerkiksi yksityissektorin kehitysyhteistyön laatua ja valvontaa edistävänä toimintana ja laajemmin tukena riippumattoman tutkimuksen ja kansalaisyhteiskunnan moniäänisyyteen osana demokraattisia yhteiskuntia.

Temaattiset päätavoitealueet

Selonteko jatkaa Suomen kehityspolitiikassa pitkää linjaa nostamalla päätavoitealueeksi mm. naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämisen, demokratian ja toimivien yhteiskuntien tuen, mutta erittäin tärkeänä pidämme globaalin etelän kestävän talouden ja ihmisarvoisen työn ja ilmasto-
muutoksen torjunnan ja siihen sopeutumisen näkökulmien esille tuomisen. Näiden tavoitteiden systemaattinen konkretisointi ja resurssointi jää kuitenkin tekemättä. Esimerkiksi Suomi on vuoden 2022 talousarvion mukaan sitoutunut EU:n tasa-arvoa edistävän toimintasuunnitelman tavoitteeseen, jonka mukaan ***85% uusista hankkeista tulisi olla sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä tavoitteita.*** Tämä on oikea suunta ja sen toteutumista ja aktiivista edistämistä sekä ns. gender markerin käyttöä tulee seurata ja arvioida aktiivisesti. Tällä hetkellä Suomen tekemät tasa-arvohankemarkkeeraukset eivät vastaa OECD:n gender-kriteeristöä, tästä on tekeillä parasta aikaa väitöskirjatutkimus tieteenalalamme. Selonteossa voisi vielä vahvemmin sitoutua sukupuolten moninaisuuteen sekä hahmottaa kaikki sukupuolet (ml. pojat ja miehet) vahvempina kehityspoliittisina toimijoina sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttamisessa.

Pidämme erinomaisena, että selonteko nostaa esille ns. kolmoisneksus-lähestymistavan tavoitteet, joka painottaa kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun ja rauhanprosessien välisen koherenssein, keskinäisen täydentävyyden ja tuloksellisuuden merkitystä. Tämä neksus kuitenkin pitäisi integroida välittömästi myös muiden politiikanlohkojen, erityisesti ilmastotoimet, ja kauppapolitiikan keinojen kanssa.

Kehityspolitiikan tietopohja

Viimeisenä kiinnitämme huomiota kehityspolitiikan tietopohjan vahvistamistarpeeseen. Tällä tarkoitamme vahvempaa tutkijayhteisön roolia kehityspolitiikan valmistelussa ja seurannassa, eduskunnan valiokuntien työskentely ja asiantuntijakuulemiset mukaan lukien. On tutkitun tiedon vuosi ja tästä syystä olisikin tarve konkretisoida miten kehityspolitiikan tietoperustaisuutta vahvistetaan. Riippumattomalla kehitystutkimuksella, jolla on Suomessa omana tieteenalana yli 60-vuoden historia, tulisi olla tässä keskeinen tehtävä, sillä kehityspolitiikan tietopohjan vahvistamiseen tarvitaan projektievaluaatioiden ja tilaustutkimusten lisäksi myös pidempiaikaista perus- ja soveltavaa tutkimusta. Alan tiederahoitus on Suomessa vähentynyt ja toisin kuin muissa Pohjoismaissa, Suomen systemaattinen tietopohja on kapea. Yliopistotasaisen opetuksen vahvistaminen on myös avainasemassa tulevaisuuden kehityspoliittisten asiantuntijoiden koulutuksen vuoksi.

Tutkijayhteisö pitää ulkoministeriön ja Suomen Akatemian pilotoidun Kehitystutkimuksen ajatelmiaohjelman (DEVELOP, 2018-2022) erittäin tervetulleena rahoitusinstrumenttina. Tämä kontekstissa, jossa usean vuoden leikkausten jälkeen aikana jolloin Akatemiarahoitusta ei avattu lainkaan erikseen kehitystutkimuksen hankkeille. Tämänhetkinen rahoitus on kuitenkin määrällisesti vähäistä, sekä sen tulevaisuus on epäselvä. Akateemiseen tietoon perustuvaa, kehityspoliittisesti relevanttia tietoa ei ole mahdollista tuottaa ilman, että taustalla on pitkäkestoista, akateemista kehityskysymysten tutkimusta. Vaikka Suomi profiloituu kehityspolitiikassa korkean osaamisen maana, kehityskysymyksiin pureutuvaa tutkimusta ja opetusta rahoitetaan vain vähän, ja etenkin Suomen kehityspolitiikasta on saatavilla hyvin vähän viimeaikaista tutkimusta. Lisäksi Suomen kumppanimaiden korkeakoulujen ja tutkijoiden tulisi olla tiiviisti mukana kehityspolitiikan toteuttamisessa. ***Kehitystutkimuksen akatemiarahoitusta tulisikin jatkaa, ja globaalin etelän tutkijoiden ja korkeakoulujen toimintaolosuhteita vahvistaa yhteistyössä suomalaisen korkeakoulukentän kanssa.***

Marjaana Jauhola
Tieteenalavastaava, dosentti
Globaali kehitystutkimus
Valtiotieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto